

Ammatillisen opettajankouluttajan osaamisen kehittäminen

Anu Raudasoja

KT, koulutuspäällikkö

HAMK Ammatillinen opettajakorkeakoulu
anu.raudasoja@hamk.fi

Orvokki Joki-Pesola

FM, yliopettaja

HAMK Ammatillinen opettajakorkeakoulu
orvokki.joki-pesola@hamk.fi

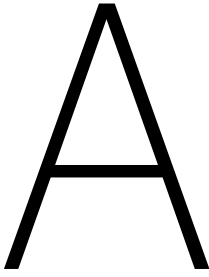
Tiivistelmä

Tässä artikkelissa tarkastelemme Ammatillisen opettajankoulutuksen uudistaminen 2017–2019 -hankkeen (OPEKE) väliaikatuloksina ammatillisen opettajankouluttajan osaamistarpeita HAMK Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa keväällä 2018 kerätyn aineiston pohjalta. Hankkeen tavoitteena on, että tulevaisuudessa voidaan varmistaa opettajankouluttajan työelämä- lähtöinen, ajantasainen ja ennakoititietoa hyödyntävä osaaminen. Opettajankouluttajan osaamisen keskiössä ovat laaja-alainen perusosaaminen, uutta luova asiantuntijuus ja toimijuus sekä oman osaamisen ja yhtei-

sön jatkuva kehittäminen. Opettajankouluttajan osaamistarpeet muuttuvat suhteessa yhteiskunnan, koulutuksen ja työelämän kehitykseen. Tulosten perusteella näyttää siltä, että ammatillisen opettajankouluttajan osaamisvaatimukset ovat laaja-alaiset ja vaativat monenlaista osaamista, joista osa opitaan työtehtävien yhteydessä, osa koulutuksessa ja osa vapaa-ajalla. Osaamisen kehittymisen näkökulma on siten kaikkiallinen eli ajasta ja paikasta riippumaton.

Avainsanat: *ammatillinen opettajankouluttaja, opettajan osaamisvaatimukset, osaamisen kehittäminen*

Johdanto

Ammatillisten opettajankouluttajien tulee pyrkiä ymmärtämään ja ennakoimaan koulutuksessa ja työelämässä oppimiseen kohdistuvia muutoksia ja niiden vaikutuksia opettajan työhön (Mäki ja muut, 2015, s. 9). Amatilliset opettajankouluttajat vaikuttavat opettajankoulutuksen opetus- ja toteutussuunnitelmiin, pedagogisiin ratkaisuihin, oppimisympäristöihin, konkreettiseen opetukseen sekä opettajankoulutuksen kehittämiseen. Näistä seikoista johtuen he ovat avaintekijöitä opettajaopiskelijoiden koulutusprossissa. (Husu & Toom, 2016, s. 24.)

Amatillisella opettajankouluttajalla on merkittävä rooli siinä, miten opettajaopiskelijaryhmä muodostuu ja miten heidän opintonsa käynnistyvät. Opettajankouluttajan tehtävänä on luoda myönteinen ja turvallinen ilmapiiri. Sillä tasoitetaan opintojen alussa opettajaopiskelijoiden kokemaa jännittyneisyyttä, mikä liittyy opintoihin ja niistä selviytymiseen. Amatillisen opettajankouluttajan tehtävänä on jäsentää opettajaopiskelijoille opettajan amatillista kasvua. Sitä auttaa amatillisen opettajankouluttajan toiminta siten, että opettajaopiskelijoiden oman identiteetin kasvua tuetaan ja kehitetään ulkoisten tavoitteiden sijaan. (Nuutinen, 2018, s. 112.)

Amatillisen opettajankoulutuksen erityispiirre on oppilaitoksissa tapahtuva ohjattu opetusharjoittelu, johon liittyy myös työpaikalla tapahtuvan osaamisen hankkimisen ohjaaminen sekä osaamisen osoittamiseen liittyvä arviointi. Oppilaitosten ja työelämän erilaiset oppimisympäristöt

ja pedagogiset käytännöt mahdollistavat opettajaopiskelijan laaja-alaisen pedagogisen osaamisen hankkimisen jo opiskeluaikana. (Husu & Toom, 2016, s. 24.) Nuutinen (2018, s. 140) vertaa opettajankouluttajan asemaa ja tehtävää esimiestoimintaan, jossa opettajankouluttaja jäsentää päämääriä ja keinoja tavoitteen suuntaan etenemiseksi.

Amatillinen opettajankoulutus on tutkimusperusteista, joten se vaatii opettajankouluttajalta myös tutkimusosaamista. Opettajankoulutuksessa pyritään hyödyntämään aina uusinta tutkimustietoa, mutta toisaalta myös tekemään soveltavaa tutkimusta. Soveltavaa tutkimusta tehdään yleisimmin osana hanketoimintaa, jossa toimitaan sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Opettajankouluttajien jatkuvaan amatilliseen kehittymiseen tulee kiinnittää huomiota osana opettajankoulutuksen kehittämistä. (Husu & Toom, 2016, s. 24.)

Nuutisen (2018, ss. 115, 140) tutkimuksen mukaan opettajankouluttajan osaamisen keskiössä ovat asenne, arvostus ja kannustus, vuorovaikutus opiskelijoiden kanssa ja luottamus opiskelijoihin. Zagyváné Szucs (2018, s. 19) korostaa opettajankouluttajien merkittävimpinä taitoina reflektointikykyä ja itsearviointitaitoja, koska ne ovat opettajankouluttajan kehittymisen edellytyksiä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää amatillisen opettajankouluttajan osaamistarpeita, jotta tulevaisuudessa voidaan varmistaa opettajankouluttajan työelämälähtöinen, ajantasainen ja ennakoitietoa hyödyntävä osaaminen. Tutkimus toteutettiin HAMK amatillisessa opettajakorkeakoulussa. Tutkimuskohteena olivat siten HAMK amatillisen opettajakorkeakoulun opettajankouluttajat.

Tulevaisuuden osaamistavoitteet ammatilliselle opettajankouluttajalle

Lunenberg, Murray, Smith & Vanderline (2016) korostavat positiivisen opettajankouluttajayhteisön merkitystä, koska se mahdollistaa avoimen, kollegiaalisen, mutta kriittisen keskustelun ja myös syvälliset keskustelut opettajankouluttajien työn arvoista, periaatteista ja käytännöistä. He painottavat myös, että jos opettajankouluttajat voivat osallistua kansainvälisiin yhteisöihin ja saada henkilökohtaista kokemusta kansainvälisestä oppimisesta, niin syntyy myös syvempi tietoisuus omista kansallisista toimintatavoista. Erityisesti aloitte-

vat opettajankouluttajat voivat hyötyä fasilitaattoreiden tukemasta oppimisyhteisöjen toimintatutkimuksesta, koska se on samalla hyvä strategia opettajankouluttajan ammatillisen kehityksen tukemiseksi (Tack & Vanderlinde, 2016).

Ammatillisen opettajankouluttajan työn viitekehyksenä voidaan käyttää opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman Opettajankoulutusfoorumin laatimia tavoitteita tulevaisuuden opettajan osaamiselle. Ne toimivat osittain opettajan työtehtävistä tulevana vaatimuksina ja edellyttävät opettajan osaamisen kehittämistä kohti tavoitteita. (OKM, 2016, s. 17.) Tavoitteet tulevaisuuden opettajan osaamiselle on tiivistetty seuraavasti:

Taulukko 1. Tavoitteet tulevaisuuden opettajan osaamiselle (OKM, 2016, s. 17)

Laaja-alainen perusosaaminen	Uutta luova asiantuntijuus ja toimijuus	Oman osaamisen ja yhteisön jatkuva kehittäminen
<ul style="list-style-type: none"> • Syvälinen oman alan osaaminen • Pedagoginen taitavuus • Yhteiskunnalliset, globaalit ja eettiset kysymykset • Arvo-osaaminen • Tunne-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot • Yritteliäisyys • Muutososaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Opetussuunnitelma-osaaminen • Luovuus, uteliaisuus, kokeilu- ja kehittämishalu • Taito luoda yhdessä ja ottaa käyttöön uusia opetuksen innovaatioita • Taito reflektoida ja arvioida • Taito muuttaa omaa toimintaa • Pystyvyys ja toimijuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Koulun toimintakulttuurin kehittäminen verkostoissa • Oman osaamisen kehittämisen itsearviointeihin ja tutkimukseen perustuen • Verkostoituminen ja yhteisöosaaminen

Aineiston hankinta ja tutkimusmenetelmät

Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata ammatillisten opettajankouluttajien osaamistarpeita niin kuin ne ilmenevät ammatillisessa opettajankoulu-

tuksessa työskentelevien opettajien ymmärryksessä. Tutkimuksen teemoina olivat eri roolit, joihin opettajankouluttaja saattaa työssään joutua: opettajankouluttajana opettajan pedagogisissa opinnoissa, hankepäällikkönä, hankeasiantuntijana, täydennyskouluttajana, tutkijana tai koulutuksen viennissä.

Tutkimuskysymyksiä oli kaksi:

1. Millaista osaamista tarvitsemme opettajankouluttajina tulevaisuudessa?
2. Miten opettajankouluttajan osaamista tulisi kehittää?

Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston keruu

Tutkimukseen osallistui kaikkiaan (N=32) HAMK ammatillisen opettajankoulutuksen opettajaa kahdessa puolen päivän mittaisessa työpajassa, jotka olivat opettajankoulutuksen virallisia kehittämisspäiviä. Päivät toteutettiin kevään 2018 aikana, ja osallistujat oli jaettu kuuteen eri työryhmään teemojen mukaisesti. Teemoina olivat opettajankouluttajien eri roolit: opettajankouluttajana opettajan pedagogisissa opinnoissa, hankepäällikkönä, hankeasiantuntijana, täydennyskouluttajana, tutkijana, koulutuksen viennissä.

Kukin ryhmä vastasi tutkimuskysymyksiinä olleisiin kysymyksiin teemansa mukaisesti. Kysymykset olivat seuraavat:

- Millaista osaamista tarvitsemme opettajankouluttajina / hankepäällikköinä / hankeasiantuntijoina / täydennyskouluttajina / tutkijoina tai koulutuksen viennissä tulevaisuudessa, ja miten osaamista tulisi kehittää?

Samaa kysymystä työsti kaksi eri ryhmää siten, että ensimmäisessä ja toisessa työpajassa saman teeman äärellä olivat eri opettajat. Ryhmät kirjasiivat vastaukset omille Padlet-alustoilleen, joista ne koottiin yhteen tutkimusta varten. Työskentelyyn osallistuneille opettajankouluttajille oli kerrottu etukäteen, että aineistosta koostetaan yhteenveto ja sitä tullaan käyttämään tutkimuksessa.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tutkimus sijoittuu laadullisen tutkimuksen kentälle, koska laadullinen tutkimus soveltuu henkilökohtaisten kokemusten selvittämiseen sekä niihin liittyvien merkitysten ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen. Laadullinen tutkimus tarjoaa mahdollisuuden päästä lähelle tutkittavia ammatillisia opettajankouluttajia ja saada näin esiin heidän näkökulmastaan olennaisia asioita. (Eskola & Suoranta, 2005, ss. 44–51.)

Ryhmien työpajoissa tuottamat kirjalliset aineistot analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin menetelmin. Tuomen ja Sarajärven mukaan teorialähtöinen sisällönanalyysi on menettelytapa, joka mahdollistaa dokumenttien analysoinnin systemaattisella ja objektiivisellä tavalla. Dokumentteiksi ymmärretään esimerkiksi erilaiset kirjalliset materiaalit, puhe tai keskustelut. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 103.) Tässä tutkimuksessa dokumentit analysoitiin luokittelemalla ne analyysirungoksi valitun tulevaisuuden opettajan osaamisen tavoitteiden mukaan, joita ovat seuraavat:

- laaja-alainen perusosaaminen
- uutta luova asiantuntijuus ja toimijuus
- oman osaamisen ja yhteisön jatkuva kehittäminen.

Analyysirungon avulla seulotaan aineistosta esille sellaisia tietoja, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä (Eskola & Suoranta, 2005, ss. 149–152). Sisällönanalyysin avulla kuvattiin ryhmien tuottamia kirjallisia dokumentteja sanallisesti ja luokittelun jälkeen tulokset syötettiin Excel-taulukkolaskentaohjelmaan, jolla saatiin esille kuvion 1 kaltainen kolmiulotteinen pinnottu pylväskaavio kokonaisuuden hah-

mottamiseksi. Tulokset esitetään tutkimuskysymyksittäin omilla luvuillaan.

Millaista osaamista tarvitsemme opettajankouluttajina tulevaisuudessa?

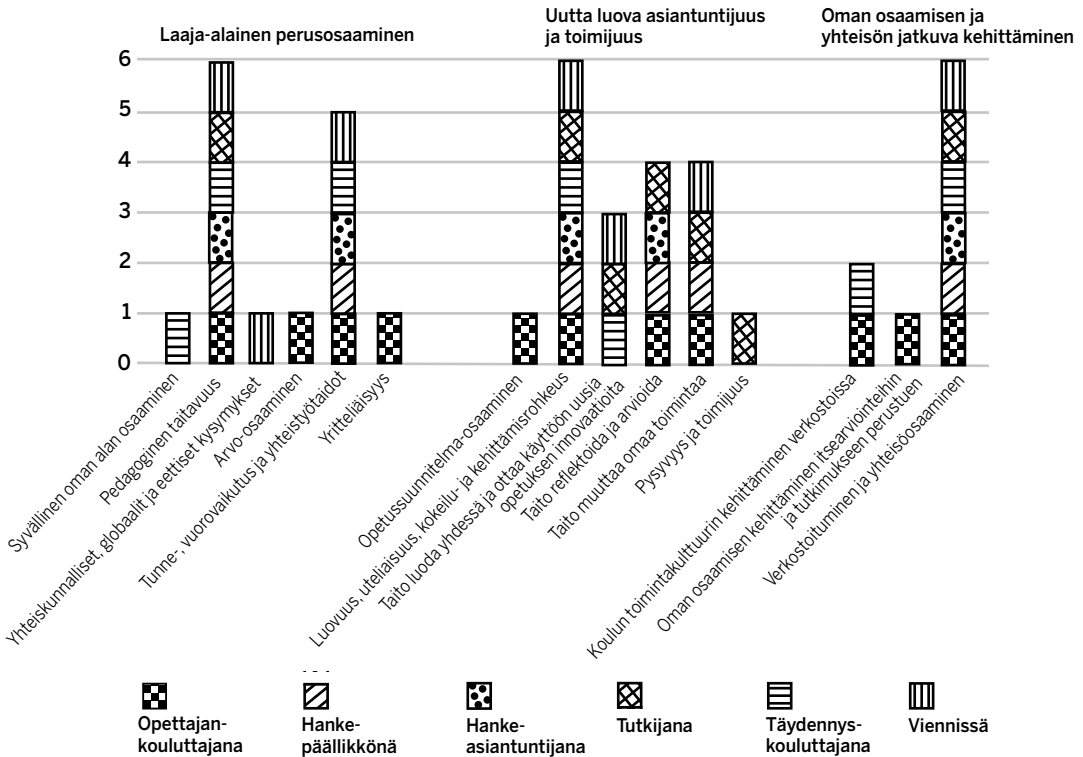
Tulokset on esitelty kuviossa 1 eriteltynä laaja-alaiseen perusosaamiseen, uutta luovaan asiantuntijuuteen ja toimijuuteen sekä oman osaamisen ja yhteisön jatkuvaan kehittämiseen. Opettajankouluttajan eri roolit on esitetty kuviossa pylväinä. Roolit olivat a) opettajankouluttajana opettajan pedagogisissa opinnoissa, b) hankepäällikkönä toimiva, c) hankeasiantuntijana toimiva, d) räydennyskouluttajana toimiva, e) tutkijana toimiva ja f) koulutuksen vientitehtävissä toimiva.

Tulosten perusteella ammatillisen opettajankouluttajan tulevaisuuden keskeisimmät osaamisvaatimukset ovat työpajoihin osallistuneiden ryhmien esiin nostamien asioiden perusteella:

- pedagoginen taitavuus
- luovuus, uteliaisuus, kokeilu- ja kehittämisrohkeus
- verkostoituminen ja yhteisöosaaminen
- tunne-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot
- taito reflektoida ja arvioida
- taito muuttaa omaa toimintaa.

Laaja-alainen perusosaaminen

Laaja-alaiseen perusosaamiseen sisältyvät pedagoginen taitavuus, syvälinen oman alan substanssiosaaminen, yritteliäisyys,

Kuvio 1. Ammatillisen opettajankouluttajan tulevaisuuden osaamisvaatimukset eri rooleissa

muutososaaminen, arvo-osaaminen, tunne-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot sekä yhteiskunnalliset, globaalit ja eettiset kysymykset.

Kaikki ryhmät nostivat pedagogisen taitavuuden oleelliseksi osaamisalueeksi. Pedagoginen taitavuus on ymmärretty hyvin laajasti: se sisältää muun muassa oppimiskäsitysten, pedagogisten mallien, opetus- ja ohjausmenetelmien ja arviointimenetelmien tuntemusta, kykyä hyödyntää oppimisessa erilaisia avoimia ja suljettuja digitaalisia ympäristöjä, tuottaa monipuolisesti oppimateriaalia ja rakentaa hyviä oppimisprosesseja.

Syvällistä oman alan osaamista pitivät tärkeänä ainoastaan täydennyskoulutuksen opettajat. Tämä selittynee sillä, että opettajankouluttaja on nimenomaan pedagogiikan asiantuntija ja siksi oman substanssialan osaaminen ei näyttäydä kovin merkittävänä. Täydennyskoulutuksissa on kuitenkin usein vaatimuksena myös substanssin osaaminen. Esimerkiksi lähihoitajakoulutusten kehittämiskumppaniksi halutaan sosiaali- ja terveysalan substanssin omaava opettajankouluttaja.

Kaikki ryhmät, tutkijan roolia pohtineita lukuun ottamatta, mainitsivat tunne-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot tärkeänä osaamisalueena. Ne korostuvat opettajankouluttajien kaikissa rooleissa ja ovat perustaitoja opettajan työssä. Tutkijan roolissa ne eivät korostu, ja siksi niitä ei ilmeisesti myöskään koettu keskeisenä.

Yhteiskunnallisia, globaaleja ja eettisiä kysymyksiä korosti ainoastaan koulutuksen vientiin keskittynyt ryhmä, mikä taas on ymmärrettävää toiminnan luonteen ja kohdemaiden erilaisuuden vuoksi. Eettisyys ja erityisesti ammattietiikka ovat tärkeitä opettajankoulutuksen sisältöaluei-

ta, joten ne sisältyvät itsestäänselvyyksinä opettajankouluttajan työhön.

Arvo-osaaminen taas tuli ilmi ainoastaan opettajankouluttajan työtä pohtivalla ryhmällä. Arvot sisältyvät opetussuunnitelmaan ja niitä käsitellään opiskelijaryhmien kanssa, joten on luonnollista, että ne mainitaan tässä yhteydessä.

Yritteliäisyyttä korosti ainoastaan opettajankouluttajan roolia miettivä ryhmä. Yritteliäisyys näkyy opettajankouluttajan arjessa myös hanketoiminnassa, täydennyskoulutuksissa ja kv-toiminnassa, joissa tehdään suunnitelmia ja myydään tuotteita asiakkaille.

Muutososaamista ei nostanut esille yksikään työryhmä. Tämä johtunee siitä, että opettajankouluttajat ovat tottuneet kaiken aikaa tapahtuvaan kehittämiseen ja muutoksiin, joten he eivät välttämättä edes huomaa sitä enää.

Uutta luova asiantuntijuus ja toimijuus

Uutta luovaan asiantuntijuuteen ja toimijuuteen sisältyvät opetussuunnitelmaosaaminen, taito luoda yhdessä ja ottaa käyttöön uusia opetuksen innovaatioita, luovuus, uteliaisuus, kokeilu- ja kehittämisrohkeus, taito reflektoida ja arvioida, taito muuttaa omaa toimintaa sekä pystyvyys ja toimijuus.

Taitoa muuttaa omaa toimintaa pitivät tärkeänä kaikki muut ryhmät paitsi hankesiantuntijoiden ja täydennyskouluttajien roolia pohtineet. Oman toiminnan muuttaminen on niin jokapäiväistä kyseisissä rooleissa toimivilla henkilöillä, että siihen ei kiinnitetä enää edes huomiota. Luovuuden, uteliaisuuden ja kokeilu- ja kehittämisrohkeuden nostivat esiin kaik-

ki ryhmät. Tämä johtuu varmaankin siitä, että opettajankoulutuslaitoksissa on kaiken aikaa meneillään hankkeita, joissa kokeillaan ja kehitetään jotakin.

Taitoa luoda yhdessä ja ottaa käyttöön uusia opetuksen innovaatioita korostivat täydennyskouluttajan, tutkijan ja koulutuksen vientitehtävissä toimivien opettajankouluttajien osaamista pohtivat ryhmät. Opettajankouluttajan työtä ja hanketyötä pohtivissa ryhmissä tämä alue ei noussut esiin, mutta on kuitenkin keskeinen toimintatapa.

Opetussuunnitelmaosaamista korostivat ainoastaan varsinaista opettajankouluttajan työtä pohtivat. Opettajankouluttajat käyvät opettajaopiskelijoiden kanssa läpi tutkinnon perusteita ja niistä johdettua opetuksen suunnittelua, toteutusta ja arviointia, jotka ovat kolme opetuksen kulmakiveä.

Taitoa reflektoida ja arvioida korostivat kaikki muut ryhmät paitsi täydennyskouluttajan ja vientiä harjoittavan opettajankouluttajan roolia pohtivat. Täydennyskouluttajat ja koulutuksen viejät tekevät tätä kuitenkin kaiken aikaa esimerkiksi palautteen keruun ja hyödyntämisen merkeissä. Reflektointi ja arviointi ovat niin arkipäiväisiä asioita, että niitä ei osata erikseen korostaa.

Pystyvyyttä ja toimijuutta korosti ainoastaan tutkijan roolia miettinyt ryhmä. Toimijuuden näkökulmasta on tärkeä korostaa kaikkien toimijuutta ja osallisuutta yhteisössä ja verkostoissa, vaikka se nousee esiin vain tutkijan roolista käsin.

Oman osaamisen ja yhteisön jatkuva kehittäminen

Oman osaamisen ja yhteisön jatkuva kehittäminen pitävät sisällään koulun toimintakulttuurin kehittämisen verkostoissa, verkostoitumisen ja yhteisöosaamisen sekä oman osaamisen kehittämisen itsearviointeihin ja tutkimukseen perustuen.

Verkostoitumista ja yhteisöosaamista korostivat kaikki ryhmät. Verkostoituminen on keskeistä suhteessa opettajaopiskelijan oppilaitokseen, täydennyskoulutuksen ja kansainvälisen toiminnan asiakaisiin, hankkeiden projektihenkilöstöön sekä muihin yhteistyökumppaneihin. Yhteisöosaaminen on tärkeää myös oman organisaation sisällä toteutettaessa ja kehitettäessä opettajankoulutusta.

Oppilaitosten toimintakulttuurin kehittämisen nostivat esiin opettajan pedagogisten opintojen opettajien ja täydennyskouluttajien työtä pohtivat ryhmät. Opettajaopiskelijat kehittävät osana opettajaopintoja oppilaitosten toimintakulttuuria, joten opettajankouluttajat ovat ohjaamassa tätä työtä. Täydennyskouluttajat toteuttavat koulutuksia usein siten, että osallistujat tekevät osana koulutusta oman organisaationsa kehittämistehtävän, joka tukee toimintakulttuurin kehittämistä.

Oman osaamisen kehittämisen itsearviointeihin ja tutkimuksiin perustuen toi julki ainoastaan opettajan pedagogisia opintoja opettavat opettajankouluttajat. Tämä ryhmä on tottunut pitämään itsensä ajan tasalla, ja siitä on muodostunut vakiintunut toimintamalli arjen työstä selviytymiseen. Opettajaopiskelijoilta kerätään myös palautetta, jonka perusteella opettajankouluttaja tekee itsearviointejaan ja suuntaa opetustaan tarvittaessa uudelleen. Opettajankouluttajat käyvät

opettajaopiskelijoiden kanssa myös runsaasti arviointikeskusteluja, joista he saavat palautetta oman työnsä kehittämiseen. Sama toimintaperiaate on myös täydennyskoulutuksissa, mutta se ei nouse aiheistosta esiin.

Miten opettajankouluttajan osaamista tulisi kehittää?

Opettajankouluttajaksi kasvetaan työn ohella. Opettajankouluttajat näkivät tärkeimmäksi osaamisen kehittämisen tavaksi pariopettajuuden siten, että uusi opettajankouluttaja pääsee kokeneen kouluttajan työpariksi. Samalla voidaan kehittää yhdessä pedagogisia ratkaisuja, materiaaleja ja jakaa listoja artikkeleista, tutkimuksista ja sovelluksista. Vertaisoppiminen on hyvä keino, joten yhdessä opettamisen lisäksi toisen opettajankouluttajan koulutuksiin osallistuminen nähtiin tehokkaaksi keinoksi yhteisen ymmärryksen muodostamisessa.

Opettajankouluttajan osaamiseen kuuluu keskeisesti myös tuotteistaminen ja tuotteiden hinnoitteluosaaminen sekä kansallisella että globaalilla tasolla. Tuotteistamista voidaan oppia tutustumalla aiempiin onnistuneisiin hankkeisiin, osallistumalla täydennyskoulutuksiin tai uusien tuotteiden suunnitteluun osana tiimiä. Opettajankouluttajan pitää hallita myös kannattavan liiketoiminnan perusteet eli osata kustannuslaskentaa osana tuotteiden hinnoittelua. Mikäli opettajankouluttajalla ei ole tätä osaamista, niin perusosaamisen hankkiminen perinteisin täydennyskoulutuksen keinoin on suositeltavaa.

Ennakointi ja uuden tutkimustiedon tuottaminen ovat keskeinen osa sekä lehtorin että yliopettajan työnkuvaa. Opettajankouluttaja toimii monenlaisissa verkostoissa, joissa nousee esiin erilaisia

Koulutuksen viennin parissa työskentelevän on ymmärrettävä suuret globaalit ongelmat.

tutkimusongelmia, jotka täytyy tunnistaa, jotta niiden ympärille voidaan lähteä laatimaan hanketta tai hankkimaan tutkimusrahoitusta. Tunnistamisen lisäksi riittävä tutkimusmenetelmäosaaminen ja sopivan monialaisen tutkijatiimin rakentaminen ovat oleellisia, jotta tutkimukseen saadaan kiinnitettyä sekä kokeneita että aloittelevia tutkijoita.

Opettajankouluttajan monialaisuus tutkimusalueiden näkökulmasta on myös kehittämisen keskiössä. Tutkimuksellisen osaamisen monialaisuutta voidaan tukea muun muassa työnkierron kautta siten, että opettajankouluttajan työnkuvaa muutetaan välillä työelämäpainotteisemmaksi. Tavoitteena on, että opettajankouluttaja kykenee liikkumaan ketterästi monialaisissa työtehtävissä ja verkostoissa.

Kansainvälisissä tutkimusyhteisöissä ja ympäristöissä toimiminen on monelle opettajankouluttajalle uutta. Siksi olisi tärkeää päästä esimerkiksi hankkeiden kautta kartuttamaan tekemällä hankittua kokemusta. Kansainvälisissä verkostoissa kannattaa hyödyntää vertaisoppimista ja ottaa uusia tekijöitä mukaan kokeneempien konkarien rinnalle. Tutkimusyhteisöissä ja -verkostoissa toimiminen lisää opettajankouluttajien kulttuurikompetenssia monin tavoin.

Koulutuksen viennin parissa työskentelevän on ymmärrettävä suuret globaalit ongelmat ja hahmotettava niiden yhteys tuotteeseemme. Koulutuksen viennin yh-

teydessä korostuvat monikulttuurisuus- taidot. Niillä tarkoitetaan tässä hyvin laaja-alaisesti arvoja, asenteita, eettisiä kysymyksiä, kielitaitoa, kulttuuritietoa ja kykyä kohdata asiakas tasa-arvoisena toimijana. Toimiminen koulutuksen viennissä edellyttää esimerkiksi ihmisarvon erilaisen muotojen ymmärtämistä, erilaisten arvojen hyväksymistä sekä kykyä argumentoida omat näkemyksensä diplomaattisesti. Tähän liittyvät myös sosioekonomiset siirtymät: niitä täytyy ymmärtää ja niiden merkitys täytyy osata ottaa huomioon.

Opettajankouluttajan täytyy kyetä myös oppimateriaalien uudelleenlaiseen tuottamiseen globaalissa kontekstissa. Digitaalisen jakamisen kulttuuri korostuu, kun toimitaan kansainvälisillä markkinoilla. Oppimateriaaleja tuotetaan opettajankoulutuksen sekä täydennyskoulutuksen aikana, ja niiden muodot ja tekniset toteutusvaihtoehdot ovat entistä monipuolisempia.

Julkaisuosaaminen on tärkeä osa opettajankouluttajan työtä. Keskeisenä työssä oppimisen menetelmänä voidaan käyttää yhteiskirjoittamista, jolloin kokeneemat kirjoittajat viitoittavat tietä aloitteleville. Yhtenä vaihtoehtona on myös kirjoittajakoulu, jossa vahvistetaan osaamista entistä korkeatasoisempien julkaisujen tekemiseen. Kirjoittajakoulussa perehdytään myös erilaisiin julkaisukanaviin ja siihen, mikä on relevantti taso ja millä aikataululla. Samalla harjoitellaan kirjoittamista ja asetetaan konkreettisia päämääriä omalle julkaisu-toiminnalle.

Kansallisella tasolla opettajankouluttajan ennakointi- ja vaikuttamisosaaminen suhteessa koulutuspolitiikkaan ovat entistä tärkeämpiä. Koulutuspoliittiset vaikuttamismekanismit täytyy tuntea, jotta toimintoihin voi osallistua aktiivisena toimijana esimerkiksi ohjausryhmissä. Opet-

tajankouluttajien tulee tunnistaa myös heikkoja signaaleja, jotta he pystyvät nostamaan yhteiseen keskusteluun ajankohtaisia asioita, niin omassa organisaatiossa kuin kansallisestikin esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Koulutuspoliittista vaikuttamista voidaan suunnitella yhdessä esimerkiksi työpajoissa.

Pohdinta

Ammatillisen opettajankouluttajan osaamisvaatimukset ovat laaja-alaiset ja vaativat monenlaista osaamista, joista osa opitaan työtehtävien yhteydessä, osa koulutuksessa ja osa vapaa-ajalla. Osaamisen kehittymisen näkökulma on kaikkiaallinen.

Ammatillisen opettajankoulutuksen opettajan työssä korostuu laaja-alainen perusosaaminen, joka sisältää sekä substanssiosaamisen, pedagogisen osaamisen että tunne-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot. Opettajan laaja-alaiseen osaamiseen sisältyvät myös yritteläisyys, muutososaaminen, arvo-osaaminen että globaalit, eettiset ja yhteiskunnalliset kysymykset. Ne korostuvat erityisesti täydennyskoulutus-, hanke-, tutkimus- ja vientityössä.

Opettajankouluttajan tulee kyetä toimimaan konsultoivalla työotteella joustavasti eri rooleissa sekä omassa organisaatiossa että sen ulkopuolella kotimaassa ja kansainvälisesti. Opettajat tekevät paljon tiimityötä, jossa tiimi tai työpari voi olla oman organisaation ulkopuolella.

Opettajankouluttaja on entistä enemmän konsultti, jolta edellytetään vahvaa työelämäosaamista, tiimityö- ja työelämä-taitoja sekä tutkimus- ja kehittämisosaa-mista, jotta häntä voidaan kutsua in-house-pedagogiksi. Tulevaisuuden opettajan täytyy haluta ja osata olla esillä, ottaa kan-

taa ja mennä niihin rajapintoihin, joissa asiakkaat ovat.

Uutta luova asiantuntijuus ja toimijuus ovat muodostuneet ammatillisille opettajankouluttajille tärkeäksi toimintatavaksi, koska muutos ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulujen ja työelämän osalta on ollut jatkuvaa viime vuosina. Ilman uutta luovaa asiantuntijuutta opettajat eivät selviä työtehtävistään muuttuvassa yhteiskunnassa.

Ammatillisten opettajankouluttajien oman osaamisen ja yhteisön jatkuva kehittäminen ovat välttämättömiä taitoja. Silti aineistosta nousee esiin tarve vahvalle osaamisen johtamiselle, jotta kaikilla olisi riittävät taidot ja valmiudet työtehtävien hoitamiseen.

Tulevaisuuden opettajankouluttajien rekrytointitarpeet pohjautuvat strategiaan, asiakkaiden tarpeisiin ja heikkoihin signaaleihin työelämässä. Ne liittyvät tällä hetkellä esimerkiksi simulaatio-opetukseen, robotiikkaan, tekoälyyn sekä lisätyn todellisuuden hyödyntämiseen koulutuksessa ja työelämässä. Rekrytoitavilta henkilöiltä edellytetään yrittäjämäistä työtapaa, johon liittyy vahva tuotteistamisosaaminen. Yrittäjämäisesti toimivien opettajien rekrytointia edistää aidosti kannustava ja houkutteleva palkkauspoliittikka ja työsuhteiden ehdot.

Lähteet

.....
Eskola, J., & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Husu, J., & Toom, A. (2016). *Opettajat ja opettajankoulutus – suuntia tulevaan. Selvitys ajankohtaisesta opettaja- ja opettajankoulutustutkimuksesta opettajankoulutuksen kehittämisohjelman laatimisen tueksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu, 33. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Lunenber, M., Murray, J., Smith, K., & Vanderlinde, R. (2016). Collaborative teacher educator professional development in Europe: different voices, one goal. *Professional Development in Education*, 43(4), 556–572.

Mäki, K., Vanhanen-Nuutinen, L., Guttorm, T., Mäntylä, R., Stenlund, A., & Weissmann, K. (2015). *Opettajankouluttajan osaaminen. Ammatillisen opettajankouluttajan työn tulevaisuus 2025*. Raportti. Luettu osoitteesta https://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/Palvelut/Julkaisut/hh_opettajankouluttajan_osaaminen_netti.pdf

Nuutinen, U. (2018). *Ammatillisen kasvun polku. Opettajuuden ontologinen rakentuminen yhteisöllisessä ryhmäprosessissa*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä University Printing House.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2016). *Opettajankoulutuksen kehittämisen suuntaviivoja. Opettajankoulutusfoorumien ideoita ja ehdotuksia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu, 34. Luettu osoitteesta <https://minedu.fi/documents/1410845/4583171/Opettajankoulutuksen+kehitt%C3%A4minen+suuntaviivoja++Opettajankoulutusfoorumien+ideoita+ja+ehdotuksia>

Tack, H., & Vanderlinde, R. (2016). *Teacher educators' professional development in Flanders: practitioner research as a promising strategy*. Ghent University - Department of Educational Studies. Luettu osoitteesta <https://www.uel.ac.uk/-/media/RITE/2016-vol-2/Tack-Vanderlinde.ashx>

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 5. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Zagyváné Szucs, I. (2018). Teacher Trainers' Self-Reflection and Self-Evaluation. *Sciendo Acta Educationis Generalis*, 8(2), 9–23.